

አዲሱ የንግድ ሥርዓት - የበራሂ እና የዘረመል ባለቤትነት (የሥነ ፍጥረት ባለቤትነት - Biological Patent)

ዶ/ር መስፍን ታደሰ

ባለፈው ጽሁፌ ላይ ስለጂኦምኦ ያሉኝን ሃሳቦች ለአንባቢያን አካፍቼ ነበር (<https://ethio-online.com/archives/9121>, <https://ethio-online.com/archives/9004>)። በተለያዩ የውይይት መድረኮች እና ጋዜጦች ለውይይት ቀርበው አስተያየቶች ተሰጥተዋል፤ እየተሰጡም ነው፤ ከግርጌ ያሉትን ድህረ ገጾች ይመልከቱ

የዛሬው ጽሁፍ በሚከተለው ርዕስ ላይ ሃሳቦች እንዲቀርቡና መወያያ እንዲሆን ነው ትኩረት ያደረኩት፤

የበራሂ እና የዘረመል ባለቤትነት ወይም በእንግሊዝኛው የሥነ ፍጥረት ባለቤትነት

ሌላው እና አሳሳቢው ችግር ትላልቆቹ ኩባንያዎች የገበሬውን ምርጥ ዘር (land race, varieties, cultivated varieties or cvars.) ወስደው በውስጡ የፀረ-ተሃዋሲያን እና ሌሎች በራሂዎችን (genes) ጨምረው እንደ አዲስ ዘር መልሰው ለገበያ ሊያቀርቡለት የሚችሉበት መንገድ መፈጠሩ ነው። የዚያ በገበሬው ዘር ላይ የተመሰረተና የተለወጠ ዘር (ጂኦምኦ) ባለቤት ደግሞ ፈጣሪው ኩባንያ እንጂ ገበሬው አይሆንም፤ በአዲሱ የሥነፍጥረታዊ ሕግ መሰረት።ይህ እንዴት ሊሆን ይችላል የሚል ጥያቄ ሊነሳ ይችላል።

ብዙ ሃገሮች የበራሂ ባንኮች (Gene Bank or Banks) አሏቸው፤ ይህ የዘር ባንክም (Seed Bank) ያካትታል። የበራሂና የዘር ባንኮቹ ከትላልቆቹ ኩባንያዎች ጋር ተቀራርበው ይሰራሉ። ኩባንያዎች የምርምር ቤተሙከራዎችና መስኮች (Laboratories and Field Trial Sites) አሏቸው። ለውጡን በእነዚህ የሙከራ ቦታዎች ካደረጉ ከገበሬው የወሰዱትን ዘር የዘረመል ለውጥ አድርገው ለገበያ ያቀርባሉ። በዚህ የዘረመል ለውጥ ባደረገ ዘር እና አትክልት ላይ የበራሂ እና የዘረመል ባለቤትነት (የሥነ ፍጥረታዊ ባለቤትነት - Biological patent) ያለን እኛ ነን ይላሉ። ይህ አዲሱ የንግድ ሥርዓት (New Business Model) ነው አሳሳቢው።

ስለዚህ የግብርናን አመራር የተረከበው አዲሱ ትውልድ ዋና ሚና ደሃው ገበሬ ወጥመድ ውስጥ ከመግባቱ በፊት ነው ስለእርሱ ሆኖ ሊታገልለት የሚገባ። ዶ/ር ተወልደ በጻፈው ጽሁፍ ውስጥ “I have several worries, including the feasibility of 130,000 hectares of research being a contained environment, ...” ብሎ ነበር። እኔንም አስግቶኝ

ከነበሩት ጉዳዮች አንዱ ይህ ነበር፤ **ማለመድ ምንድነው?** (<https://ethio-online.com/archives/9121>) ብዬ የጠየቅሁት በዚህ የመሬት ስፋት መጠን ላይ ነበር። ስንት መሆኑን በጊዜው አላወቅሁትም፤ ከዶ/ር ተወልደ ጽሁፍ ነው ያወቅሁት።

ሌላው የኢትዮጵያ የሕዝብ ተወካዮች ምክር ቤት ሕጉ እንዲስተካከል ሲወስን በምርምር ደረጃ ብቻ እንጂ እስከምርት ያለ አይመስልም። መቶ ሰላሳ ሺህ ሄክታር መሬት (130,000 hectares) ማለት ሰላሳ ስድስት ኪሎ ሜትር በሰላሳ በስድስት ኪሎ ሜትር የሆነ ቦታ ማለት ነው (1300 km²፤ ከቃሊቲ እስከ ደብረዘይት እርዝማኔ እና ስፋት ያለው መሬት መሆኑ ነው። ይህ የምርምር መሬት አይሆንም።

ሕግ ያወጡ

በርዕሱ ስለተጠቀሰው ጉዳይ ላይ ሕግ ያወጡ አውስትራሊያ፣ የአውሮፓ ሕብረት፣ ጃፓን እና አሜሪካ ናቸው። የአፍሪካ ሃገሮች፣ ኢትዮጵያን ጨምሮ፣ ምን ዝግጅት አድርገዋል? አፍሪካውያን ጂኦምኦን በተመለከተ ያወጡትን እና የተሻሻለውን ሕግ በሚከተለው መጠቆሚያ ያገኙታል። እዚያ ውስጥ ይህ ጉዳይ ተካቷል?

ማጣቀሻ፡

https://www.acbio.org.za/wp-content/uploads/2015/02/AU_Biosafety-brief.pdf
<https://www.ethiopiaobserver.com/2020/05/08/an-open-letter-by-dr-tewolde-berhan-gebre-egziabher/>;
<https://www.ethiopiaobserver.com/2020/05/03/we-need-more-honesty-in-gmo-discussions/>;
<https://www.ethiopiaobserver.com/2020/05/01/the-case-for-gmos/>;
<https://www.ethiopiaobserver.com/2020/05/06/ethiopian-govt-refutes-untrue-report-of-gmos/>።